

# Özel İlgi Turizmi ve Özel İlgi Turizmi Kapsamında Kuşadası ve Çevresinde Var Olan Potansiyel Potansiyel Kaynaklar Üzerine Kuramsal Bir İnceleme

**Abdullah TANRISEVDİ - Şenol ÇAVUŞ**

Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

## ÖZ

Çalışmanın amacı, özel ilgi turizmi açısından Kuşadası'nda var olan mevcut potansiyele dikkat çekerek, karar vericilerin bu potansiyele yeterli önemi vermelerine katkı sağlamaktır. Çalışma, temel referansını Dünya Turizm Örgütü'nün özel ilgi seyahatlerine ilişkin öngörülerinden almıştır. Bu öngörülere göre, yirmibirinci yüzyılda kitle turizminin toplam turizm hareketleri içerisindeki payı tamamen ortadan kalkmasa bile, özel ilgi turizminin önemi gittikçe artacaktır. Çalışmada öncelikle, özel ilgi turizminin kuramsal çerçevesi çizilmiş, bu çerçeve içerisinde genel ilgi turizminden farklılıkları vurgulanmış ve özel ilgi gezginlerinin temel özelliklerine açıklamalar getirilmiştir. Daha sonra kitle turizminin neden olduğu olumsuzluklara alternatif olması bakımından önem taşıyan bu tür seyahatlerin, Kuşadası gibi gelişme faktörleri kitle turizmine dayandırılmış, ancak bir çok olumsuzlukla da karşı karşıya kalmış bir turistik merkezde önemle ele alınması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Son olarak, özel ilgi turizmi kapsamında Kuşadası'nda varolan potansiyel kaynaklar hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Bunlar arasında; Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Davutlar termal kaynağı, Şirince ev yapımı şarapları, kırsal turizm türleri açısından çeşitli yerleşim yerleri ve deve güreşleri özel ilgi turizmi potansiyeli taşıyan kaynaklardır.

Anahtar sözcükler: Kitle turizmi, özel ilgi turizmi, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Kuşadası

## GİRİŞ

Yirminci yüzyıl, insanlık tarihinde bilim ve teknoloji alanında en hızlı ve kapsamlı gelişmelerin yaşandığı bir dönem olarak dikkat çekmiştir. Bu gelişmeler, bireyleri dıştan kuşatan ekonomik, siyasal, hukuki ve sosyal etmenlerde yapısal değişimleri beraberinde taşımıştır. Örneğin bu yüzyıl içerisinde kentleşme yaygınlaşmış, refah düzeyi artmış, tüketim kalıpları değişmiş, eğitim-kültür seviyesi yükselmiş ve çevreye olan duyarlılık gelişmiştir. Aynı zamanda çalışma sürelerinde çalışanların lehine düzenlemeler de yapılarak boş zamanların kullanımında bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim ve gelişmelerin ortaya çıkardığı bir başka olgu da turizmdir.

Söz edilen değişim ve gelişmelerin de etkisiyle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren kitlesel bir nitelik kazanmaya başlayan turizm hareketleri, yarattığı ekonomik yararların yanı sıra neden olduğu olumsuz etkiler ile de anılmaya başlanmıştır. Lank-

ford ve Howard (1994) ve Butler (1996) bu etkiler arasında en yoğun yaşananları; aşırı kalabalıklaşma, çevre tahribatı, gürültü, fiziksel varlıklarda meydana gelen aşınma ve turist tatminindeki görece azalmalar olarak açıklamışlardır. Bu konudaki eleştirilerden bir diğeri de, kitle turizminin turistler ile yerli halklar arasındaki ilişkileri azalttığı yönündedir (Doğan 1987: 123). Doğan (1987) bu ilişkilerin azalmasının temel nedenini, kitle turizminin turistleri yerli toplumlardan adeta yalıtarak, turistlerin bütün gereksinimlerinin yapay bir çevre içerisinde oluşmasına dayandırmıştır. Erdoğan (1995) da kitle turizmi kavramını, özel bir merak veya beceri isteyen farklı turizm aktivitelerine katılan, sınırlı sayıdaki insanların yarattığı turizm hareketlerinin karşılığı olarak kullanmıştır. Ayrıca bu kavramın, halkın turizme katılma oranına veya turist aktivitesi hacmine dayanan niceliğe bağlı bir kavram olduğuna işaret etmiştir.

Turizm olgusu ise, yeni bir değişim eğilimine ancak

1990'lı yıllarda girmiştir. Mevcut yapıyı uzun vadede etkileyeceği varsayılan bu eğilimlerin en başında, tüketicilere ait seyahat motiflerinin özel ilgi alanlarına doğru kayması gelmektedir. Bunun anlamı, turizm endüstrisindeki kitlesel hareket biçiminin yerini yavaş yavaş özel ilgilerin yoğunlaştığı, yeni ve farklı bir turizm biçimine bırakmaya başlamasıdır. Dolayısıyla, günümüzde etkinliğini koruyan geleneksel turizm motiflerinde ön planda bulunan güneş-deniz-kumun yanı sıra, yakın bir gelecekte özel ilgi seyahatlerinin de önem kazanacağı öngörülmektedir.

Diğer yandan, dünya turizm literatüründe uzun süredir incelenmekte olan bu konunun Türkiye turizm literatüründe henüz yeterli ilgiyi görmemesini bir eksiklik olarak değerlendirmek gerekir. Zira, uluslararası alanda özel ilgi turizmi konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu çalışmalarda ağırlıklı olarak Avustralya, Yeni Zelanda, Costa Rica gibi özel ilgi potansiyeli yüksek turistik merkezlerin detaylı bir şekilde analiz edildiği, Türkiye potansiyeli açısından ise, bu tür çalışmaların yeterince yapılmadığı görülmektedir. Benzer bir durum Kuşadası gibi, kitle turizmi hareketlerinin merkezi haline gelen ve araştırmacılar tarafından daha çok bu yönüyle çalışma alanı seçilen çekimyerlerimiz için de sözkonusudur. Oysa kitle turizmi üzerinde yoğunlaşan bu tür turistik merkezlerin, özel ilgi turizmi açısından potansiyel kaynakları ortaya çıkarıldığı taktirde, uzun vadeli stratejik planlama çalışmalarına ışık tutmak mümkün olacaktır. Çünkü, özel ilgi turizmi kapsamında bulunan arz verilerinin gelecekte daha fazla önem kazanacağı, bireylerin gezi motivasyonlarında özel ilgilerin öneminin artacağı ve karar vericilerin rekabet avantajı kazanmak amacıyla bu yönde yoğun çaba gösterecekleri açıktır. Bundan dolayı, Kuşadası ve benzer turistik merkezlerin bu alanda sahip oldukları kaynakları korumaları, geliştirmeleri ve rekabet avantajı elde edebilmeleri gerekli ve zorunlu bir hal almaktadır. Dolayısıyla, yabancı uzmanlarca yoğun bir şekilde inceleniyor olmasına karşın, özel ilgi turizmi konusundaki tartışmaların Türkiye'de de yapılmaya başlanması büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan bu çalışma ile, özel ilgi turizminin kuramsal çerçevesini çizerek özel ilgi turizmi potansiyeli açısından Kuşadası ile ilgili genel bir değerlendirme yapmak ve yapılan bu değerlendirmeye, karar vericilerin ve araştırmacıların dikkatini çekmek amaçlanmıştır.

## ÖZEL İLGI TURİZMİNİN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Özel ilgi turizmi 1980'li yıllardan itibaren uluslararası literatürde yerini almaya başlamasına rağmen, Türkiye'de henüz üzerinde yeterince durulmayan bir

konudur. Özellikle yabancı turizm uzmanları tarafından sıkça tartışılan özel ilgi turizmi, kitle turizminin alternatifi olarak gösterilmektedir.

Özel ilgi turizmi ilgileri belirli alanlarda yoğunlaşan ve yalnızca bu ilgileri tatmin etmek isteyen bireylerin, ilgilerini belirli bir bölge ya da çekimlerleinde karşılamak amacıyla yaptıkları seyahatler ya da bu seyahatlerin biçimi olarak tanımlanabilir. Bu anlamda özel ilgi turizmi, toplam seyahat deneyimi etrafında biçimlenerek planlanan ve gelişen bir kavram olarak ele alınabilir (Read 1980: 195). Dünya Turizm Örgütü'nün tanımına göre özel ilgi turizmi, belirli bir temaya sahip olan turistik merkezleri ziyaret etmek ve belirli ilgilerini geliştirmek amacıyla güden kişilerin, bireysel ya da grup halinde katıldıkları uzmanlaşmış bir turizm türüdür (Hall ve Weiler 1992: 5). Bu bakımdan özel ilgi turizminin, güneş-deniz-kum üçgeni etrafında gelişen ilgilerin ötesinde, farklı ve özel olan ilgileri tatmin etme yönünde gelişen eğilimlerin bütününe yansıtan bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile özel ilgi turizmi, yaklaşım olarak genel ilgilere dayalı kitle turizmine alternatif bir turizm hareketi şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Özel ilgi turizmi kavramının zaman zaman benzer kavramlarla eş anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan birisi alternatif turizmdir. Şafaklı ve Erkut'a (2002) göre, güneş-deniz-kum üçlemesiyle anılan kitle turizmine karşı, kişilerin merak ya da özel ilgi alanlarına doğrudan hitap etmesinden dolayı özel ilgi turizmi, alternatif turizm olarak anılabilir. Tsartus ve arkadaşları da (2001) özel ilgi turizmi kavramını alternatif turizm kavramı ile aynı anlamda kullanmışlardır. Aktif turizm kavramının da özel ilgi turizmi kavramı ile eş anlamda kullanıldığına rastlanmaktadır. Buna göre, turizmde doğal kaynakların korunması ve çevresel sorunların eğitim ve bilim çevrelerinde fark edilerek, bunların çözümüne yönelik aktif bir katılım eğiliminin ortaya çıkması ile birlikte özel ilgi turizmi, artan seyahatlerin önemli bir bileşenidir. Bu nedenle özel ilgi turizminin odağında, insanların ziyaret ettikleri kültürel ve fiziksel çevrede aktif bir şekilde rol almaları yer almaktadır. Burada belirtilen aktif tatillerin anlamı ise, bireylerin, beklentilerini karşılamak ve kişiliklerini geliştirmek amacıyla tatilleri esnasında kültürel, mesleki ya da boş zaman faaliyetlerine veya sportif faaliyetlere katılmalarıdır. Özel ilgi turizmi kavramının etiksel seyahat, sosyal turizm, ikinci turizm, eko-turizm, eğitim turizmi, çevre turizmi, sürdürülebilir turizm kavramları ile de eş anlamda kullanıldığına rastlanmaktadır (Hall ve Weiler 1992: 6). Ne var ki, özel ilgi tu-

rizmini doğrudan bu kavramlarla açıklamak pek mümkün değildir. Çünkü, sözü edilen kavramlar ya- kından incelendiğinde, her birinin farklı anlamlar ta- şıdığı görülmektedir.

Özel ilgi turizmi, bir yandan kitle turizminin hare- ketsiz ve dar alanda sıkışıp-kalmış tatilcilerinin sa- hip olduğu genel ilgilerin tersine daha aktif, çevreye daha duyarlı, daha toplumsal ve daha hoşgörülü mo- tifler içermekte; bir yandan da daha pasif, yerel top- lumlardan daha kopuk ya da daha bireysel davranış- lar sergileyen farklı ilgileri içeriğinde barındırabil- mektedir. Sözgelimi, motor yarışları tutkunlarının yap- tıkları seyahatler gözönüne getirildiğinde, bu tür ya- rışların doğaya vermiş olduğu zararlar nedeniyle, za- man zaman bazı çevreler tarafından eleştirildiğine tanık olunmaktadır. Diğer yandan da, antikaya özel ilgi duyan bireylerin yaptıkları seyahatlerin, kitle tu- rizmi gezginlerinin tatillerine kıyasla daha pasif ol- duğu görülmektedir. Dolayısıyla, özel ilgi turizmini, içerdiği motifler bakımından farklı bir eğilim olarak değerlendirmek gerekmektedir. Sonuçta, özel ilgi turizmini, hem sınırlı ilgilerin dışında ortaya çıkan seyahat motivasyonları açısından ayrı bir kavram olarak ele almak, hem de kitle turizminin içerdiği genel ilgilerden çok farklı özellikler taşıması ne- deniyle alternatif turizm hareketleri ile ilişkilendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Ayrıca, özel ilgi turizmi ile alternatif tatiller arasında da bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık, turizm piyasası çerçeve- sinde her bir özel ilgi alanının tek başına talep çek- me özelliğini taşıyabilmesine karşın, her alternatif turizm biçiminin böyle bir özelliği tam olarak karşı- layamamasıdır.

Özel ilgi turizmine alternatif turizm yönünden ba- kıldığında ise, bu kapsamdaki tatillerin zamanla kit- leselleşeceğine ilişkin bazı kaygıların oluştuğu da gö- rülmektedir. Örneğin Roney (2002), bu kaygının temel nedenini maliyet unsuruna dayandırmıştır. Roney'e göre, kitle turizmine tepki olarak ortaya çıkan alterna- tif tatil biçimlerine yönelik talebi artırabilmek için, tur operatörlerinin maliyet avantajı kazanmaları ka- çınılmazlaşacak ve bir aşamadan sonra kitle turizmi- nin temel ürünleri olan paket tatillerde olduğu gibi, alternatif tatiller de standart hale getirilerek geniş kit- lelere sunulmaya başlanacaktır. Roney'in bu değer- lendirmesi, kısmen Butler (1992)'in kitle turizmine olan bakış açısı ile örtüşmektedir. Butler, kitle turiz- minin yaratmış olduğu ekonomik değer ve bunun ül- ke ekonomilerine olan katkılarının gözden kaçırıl- maması gerektiğine dikkat çekerek, bazı bireylerin aynı zamanda kitle turizmi hareketleri içerisinde yer almaktan mutluluk duyacaklarına işaret etmiştir.

## Özel İlgi Turizmine İlişkin Motivasyonlar ve Tüketici Tipleri

1980'li yılların en belirgin özelliği, yeni yaşam bi- çimlerinin ortaya çıkması ve bu yaşam biçimleri ile insanlar arasında ve insanlarla doğa arasındaki iliş- kilerde yeni bir anlayışın gelişmeye başlamasıdır. Bu anlayış, dış ortamlardaki faaliyetlere daha çok katılma, ekolojik sorunların farkına varma, eğitimde ilerleme, estetik değerleri daha fazla önemseme, bi- reysel ve toplumsal gelişmelere daha çok odaklanma şeklindeki davranışlarla kendini belli etmiştir. Dolayısıyla, önümüzdeki dönemlerde aktif tatil ya da özel ilgi turizmi gibi eğilimler ve bunlara uygun rek- reasyon faaliyetleri ile turistik ürünler daha fazla ge- lişecek ve bu etkinlikler daha fazla önemsenecektir.

Nitekim, Dünya Turizm Örgütü'nün *Tourism: 2020 Vision* başlıklı raporunda; yirmibirinci yüzyılda tu- rist zevklerinde kutuplaşmaların olacağı, turistlerin bir kısmının rahatlık ve konfor ararken bir kısmının da macera peşinde koşacağı, turistlerin henüz keşfe- dilmemiş yerlere daha fazla yönelecekleri, uzay tu- rizmi gibi yeni turizm türlerine ve yerlerine ilgi du- yacakları ve ürün geliştirme unsurlarının eğlendirici, heyecan verici ve eğitici olacağı yönünde öngörüler yer almaktadır (WTO/ Haziran 1998). Kaldı ki, ulus- lararası turizm piyasasının temel figürlerinde de de- ğişmeler yaşanmaktadır. Çünkü, kişi başına harcama ve boş zaman miktarındaki artışlar, daha iyi organi- ze edilen seyahatlerdeki gelişmeler ve sosyo-demog- rafik yapıda yaşanan değişimler, seyahat piyasası- na farklı bir pazarın oluşumuna işaret etmektedir (Chew 1987). Bu gelişmelere ek olarak, aktif bir yaş nüfusunun ortaya çıkardığı sosyo-demografik de ğiş- meler; daha geç yaşta evlenme, iki gelirlili aile sayısı, az çocuklu aile ve yalnız yaşayan yetişkin sayısın- da artışlar da, seyahat ve boş zaman talebinde köklü de ğiş- melere öncülük edecek gibi görünmektedir. Bu sosyal de ğiş- meler, turist tiplerinde, onların gereksi- nimlerinde ve alışkanlıklarında çeşitli farklılıklara zemin hazırlamaktadır. Aynı zamanda seyahat mali- yetleri, seyahat kararlarının önemli bir belirleyicisi olmayı sürdürürken turist tatmininin önemi de gide- rek artmaktadır (Martin ve Mason 1987: 113).

Turistik tüketimle ilgili yeni davranış biçimlerin- deki de ğiş- imlerle birlikte, ikibinli yıllarda bugünkü temel seyahat motivasyonu ile seyahat etmekten ke- yif alan turist sayısında önemli düşüşler olacağı ve turizmin bir yenilenme mekanizması şeklinde görü- leceği tahmin edilmektedir. Ayrıca gelecekte, çevre- sel ve sosyal alanlardaki yönelimlerin ve bireyselle- şen seyahatlerin turizm piyasasında yoğunlaşacağı da gözönünde bulundurulmaktadır. Dolayısıyla, tü-

ketim alışkanlıklarındaki bu değişimlerin turizm piyasası üzerindeki etkilerinin, turist tatmin düzeyinin yüksek olduğu özel ilgilere doğru bir yönelimle kendini göstereceğinin işaretleri bugünden hissedilmektedir. Çünkü, sosyal yapıdaki kimi değişimler, boş zamanlarda yapılan etkinliklerin daha olumlu yönde artmasını sağlayarak özel ilgi tatilleri gibi yeni modelleri gündeme taşımaktadır. Bu ilgilerin merkezinde ise, daha fazla hareketli olma, macera arama, fantezi kurma, nostalji ve egzotik deneyim elde etme gibi güdüler yer almaktadır. Hatta bu güdülerdeki göreceli artışlar, sözkonusu ilgileri tetikleyen unsurlar halini alabilecektir. Bir başka deyişle, zamanı beş yıldızlı otel havuzlarının kenarında güneşlenerek geçirmek yerine, farklı ilgileri tatmin etme arayışlarına doğru bir yönelme daha fazla benimsenecektir.

Uluslararası turizm piyasası, gelişen yeni turizm ve boş zaman faaliyetleri ile birlikte giderek artan bir biçimde bölümlere ayrılmakta ve uzmanlaşmaktadır. Buna koşut olarak, turizm piyasasındaki motivasyon ve psikolojik profillere dayalı sınıflandırmaları göz önünde bulundurmak da önemli hale gelmektedir. Özel ilgi turizminin önem kazanmasından önce dahi yapılmış olan bazı bilimsel çalışmalar, günümüzde karar vericiler için özel ilgi gezginlerini daha iyi anlayabilmek adına ip uçları vermektedir. Bu çalışmalarda bilim adamları turistleri çeşitli yönlerden inceleyerek sınıflamalar yapmışlardır. Bu sınıflamalar in en çok bilinenleri, Cohen (1972), Plog (1974), Smith (1977), Böttjer (1979), Redfoot (1985) ve Himmetoğlu ve Brotherton (1994)'a aittir.

Cohen (1972) turist tiplerini ilişki boyutuna ve düşünce-kural boyutuna göre ikiye ayırmış ve dokuz farklı turist tipi belirleyerek bir sınıflama yapmıştır. Birinci kategoride ilişki boyutuna göre; başıboş, araştırmacı, bireysel kitle ve örgütlenmiş kitle turisti şeklinde dört turist tipi oluşturan Cohen, düşünce-kural boyutuna göre beş tip turist belirlemiştir. Bunlar; varoluşsal turistler, deneysel turistler, deneyimsel turistler, eğlencesel turistler ve dinletisel turistlerdir. Literatürde pek çok uzman tarafından kabul gören bir başka sınıflama Plog'a aittir. Plog (1974), turistleri demografik yapılarına göre üç kısımda ele almış ve bunları; çevre merkezli, orta merkezli ve ruhsal merkezli olarak incelemiştir. Smith (1977), yedi farklı turist tipi olduğunu belirtmiştir. Bunlar; araştırmacı, seçkin, garip, olağandışı, kitlemsi, kitle ve kapsamlı turistlerdir. Böttjer (1979), beklenti, ilişki ve ilgilere göre bir değerlendirme yaparak turistleri dört tipe ayırmıştır: Dinlenme amaçlı, dinlenme amaçlı ve etkin, hobi amaçlı ve özel turistler. Redfoot (1985) ise deneyim arama düzeylerine göre dört farklı turist tipi olduğunu açıkl-

lamıştır. Bunlar; gerçek turist, kaygılı turist, insanbilimci turist ve tinsel turisttir (Doğan 1987; Rızaoğlu 1995a,b; İçöz 1996).

Yukarıda belirtilen ve bunlara daha başkalarının eklenmesi de mümkün olan bu turist tiplerinin aralarındaki benzerliklere rağmen, seyahate çıkma ve belirli turistik merkezleri tercih etme nedenleri arasında bazı önemli ayrılıkların olduğu söylenebilir. Çünkü, her turist tipinin gereksinmesi, beklentisi, algılaması, güdülemesi, tutumu gibi psikolojik özellikleri; sosyal sınıfı, yaşam biçimi, değer yargısı gibi sosyokültürel özellikleri; mesleği, eğitim düzeyi, yaşı, cinsiyeti ve geliri gibi demografik özellikleri birbirinden farklıdır. Dolayısıyla her turist aynı turistik merkeze farklı nedenlerle gidebilmekte ve buradan farklı doyumlar elde edebilmektedir.

Belirtilen turist tipleri içerisinde, özel ilgi turizminin özünü yansıtan özelliklere sahip turist tiplerinin olduğu da görülmektedir. Örneğin, Plog'un çevre merkezli turist tipi ile Smith ve Cohen'in araştırmacı turist tipi, Böttjer'in hobi amaçlı ve özel turist tipi ve Redfoot'un insanbilimci turisti ve tinsel turist tipi arasında bazı benzerlikler vardır. Bu benzerlikler, özel ilgi gezginlerini daha iyi tanımayı kolaylaştırmaktadır. Aynı benzerlikler, özel ilgi turizmi konusunda ciddi çalışmalar yapan Himmetoğlu ve Brotherton'a ait turist tipleri için de söz konusudur.

Himmetoğlu ve Brotherton (1994), özel ilgi turizmine katılımcıları; ilgilerinin yoğunluğu, sahip oldukları bilgi, beceri ve deneyim düzeylerine göre dört grupta toplamışlardır. Bunlar; yeni başlayanlar, meraklılar, uzmanlar ve fanatiklerdir.

*a) Yeni başlayanlar:* Yeni başlayanlar belirli bir ilgi alanına yönelmiş kişiler olup, içlerinde potansiyel bir ilgi alanına yönelme güdüsü vardır. Günlük yaşamının sıkıcı yanlarını gidermek ya da kendilerini geliştirmek amacıyla herhangi bir ilgi alanına yönelebirlirler. Bu kişiler 'bir de ben deneyeyim bakalım başarabilecek miyim?' türünden bir güdülenme ile hareket ederler. Öncelikle popüler ve moda haline gelmiş olan ilgi alanlarını tercih ederler. Bu yönelmelerde, sosyal beğeni ve onay alma isteği önemli bir yer tutar. Yönelindikleri ilgi alanı ile ilgili ayrıntılı bilgileri olmadığı gibi, iddiaları da pek yoktur. Bu ilgiyi daha çok eğlence amacıyla içselleştirirler. Bu grupta yer alan gezginler, içinde buldukları sosyoekonomik düzeyin üzerine çıkma çabasını da sergilerler. Özel ilgilerini geliştirmeye yönelik ayrıntılı ve teknik bilgi aramazlar ve kendilerine sunulan seçenekler arasından bilinçli bir seçim yapmazlar. Başaramama korkusu ve utanma duygusunu yoğun şe-

kilde yaşarlar. Güvenlikleri açısından kendileri gibi yeni başlayanlar arasında olmayı ön planda tutarlar.

*b) Meraklılar:* Yeni başlayanlardan belli ölçülerde ayrılırlar. Kendilerine uyan belirli bir özel ilgi alanını seçmişlerdir ve bu alanı daha yakından tanımaya çalışmışlardır. Meraklılar, neyi istediklerini ve neyi yapabileceklerini, kapasite ve sınırlarını daha net bir biçimde tanımlayabilen özel ilgi gezginlerdir. Bunun için ilgi duydukları alanla ilgili daha çok bilgi toplama arayışı içindedirler. Bilgilerini artırmak ve becerilerini geliştirmek için eğitim programlarına da katılabilirler. Tatil ilgileri günlük yaşamda da devam eder ve bu ilgiler yaşamların zenginleştirici bir rol oynamaya başlar. Bu süreç içerisinde kendileri hakkında daha olumlu bir imaj geliştirmeye de çalışırlar.

*c) Uzmanlar:* Bu grupta yer alanlar, belirli bir özel ilgi alanını seçmiş ve bu alanda iddia sahibi olmuş kişilerdir. Özel ilgileri ile ilgili geniş bir bilgi sahibidirler. Özel ilgileri, yaşamlarının adeta bir parçası durumuna gelmiştir. Bu ilgileri geliştirmek için örgütlü davranışlara yönelmişler ve kulüp, dernek vb. örgütlere katılmışlardır. Yeni başlayanlarla ve meraklılarla bir arada olmaktan pek hoşlanmazlar ve kendileri gibi uzman olanları tercih ederler. Uzmanlar, özel ilgilerini değişik yerlerde deneme istegindedirler. Özel ilgilerini sosyal beğeni ve onay almaktan çok, kendilerini tatmin etmek amaçlı ile sürdürürler. İddialı oldukları için kendilerine sunulan olanak ve seçenekleri kolaylıkla beğenmezler ve eleştirebilirler. Ayrıca özel ilgileri ile ilgili kalite arayışı içindedirler. Ancak, kalacakları tesislerin kalitesi ve görkemi onlar için çok önemli değildir. Uzmanlar, sınırlarını bilirler ve bu sınırların ötesine geçmemeye özen gösterirler.

*d) Fanatikler:* Fanatikler kendilerini alabildiğince bir özel alanına vermiş, hatta bu alana adanmış olan kişilerdir. Bu özellikleri nedeniyle, başkaları tarafından çılgın olarak bile nitelenebilirler. Fanatikler, günlük yaşantılarında olduğu gibi tatillerinde de azınlığı oluştururlar. Özel ilgileri bir tutku ve bağımlılık durumunu almıştır. "Onsuz" ya da "Onsuz" yapamazlar. Maceracılık ve riskli davranışları sergilemek en üst düzeye ulaşmıştır. Sınırlarını zorlarlar ve hatta, bilgi ve beceri düzeylerinde sınır dahi tanımazlar. Bu grupta yer alan kişiler, turizm işletmelerinin kendilerine sunacağı hizmetin kalitesine de duyarlıdır. Her yer ve her koşul onlar için uygundur. Ayrıca ilgi ve yönlendirme de beklemezler.

### Özel İlgi Turizmini Ayırteden Yönler

Özel ilgi turizminin ayırteden yönlerini anlayabilmek için, özel ilgi turizmini geleneksel turizm ile

birlikte ele almak gerekir. Çünkü, özel ilgilere göre seyahat eden bireylerin beklentileri, seyahat biçimleri, seyahat amaçları, seyahat motivasyonu gibi özellikleri, geleneksel turizme kıyasla büyük farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle özel ilgi turizmi seyahat motifleri bakımından geleneksel turizm hareketlerinden ayrılmaktadır.

Read (1980)'e göre özel ilgi gezginleri; yeni bir şeyi, tarihi, yiyecek, spor, alışveriş ya da dış çevreyi deneyimlemek isterler. Bazıları; yeni yerler görmeyi, tatmayı, koklamayı, duymayı veya o yerde yaşayan insanları anlamayı tercih ederler. Bu bakımdan, özel ilgi seyahati kavramının 'gerçek seyahat' fikri tarafından belirleneceği ileri sürülmektedir. Bu görüşe göre gerçek seyahat, yalnızca dört unsuru kapsamaktadır. Bunlar; seyahatin eğlendirici, zenginleştirici, serüvenci ve deneyim kazandırıcı bir öğrenme olmasıdır.

Genel olarak bakıldığında, insanları seyahate yönelten motiflerin başında ilgi alanları yer almaktadır. Ancak, bu ilgilerin bazıları dışsal nedenlere dayanırken bazıları da içsel nedenlere dayalı olan motivasyonlardır. Dışsal kaynaklı motivasyonlar bireyin yakın çevresi ile ilgili olup, seyahat kararlarında bireyin gelenekçi anlayışına göre seyahat etmesinde büyük rol oynarlar. Bu bakımdan günümüzde turizm hareketlerinin kitlesel bir boyuta ulaşmasında dışsal kaynaklı motivasyonların etkisi de büyük olmuştur. İçsel kaynaklı motivasyonlar ise, bireyin kişilik yapısı ile bağlantılı olup bireyin özel ilgilerinin ön plana çıkmasını sağlayan bir özellik arz etmektedir. Özel ilgi turizminin özünde de, gerçekte bireyin bu ilgilerini tatmin etme gereksinimi yatmaktadır.

Himmetoğlu ve Brotherton (1994), ilgileri turizm hareketini yaratan unsurlar olarak ele almışlar ve bunları; genel ilgi turizmi, özel ilgi turizmi ve bu ikisi arasında yer alan turizmi de karma ilgi turizmi şeklinde bir sınıflandırma yaparak incelemişlerdir. Bu sınıflama, özel ilgi turizminin ayırtedici yönlerbelirtilerek genel hatları ile aşağıda açıklanmıştır.

*Genel ilgi turizmi:* Uluslararası turizm hareketleri içerisinde katılımcı kişi sayısı bakımından en büyük olanıdır. Yığın/ kitle turizmi olarak da adlandırılan bu yönelim, ekonomik yönden ve hedef ülkeler açısından en çok tercih edilendir. Genel ilgi turizmine katılan kişileri seyahat etmeye yönlendiren en belirgin etken, yalnızca bir yeri ziyaret ediyordur. Dışarıdan alınan bilgilerin önemli bir ağırlığı olduğu için seyahat kararları bu yönlendirmeler ışığında verilir (broşürler, arkadaşlar, seyahat acentaları, reklamlar vb). Başka bir ifade ile seyahat motivasyonları çoğunlukla dışsal kaynaklı olur. Seyahat ile tatmin edilmeye çalışılan gereksinimler ise, monoton hale ge-

len günlük yaşamdan uzaklaşmak ve değişik insanlarla sosyal birliktelikler kurmaktır. Bu nedenle, gidilecek yerin özelliklerinin bulunulan yerin özelliklerinden farklı olması beklenir. Genel ilgi turizmine katılan kişiler büyük ölçüde seyahat acentalarının kendilerine verecekleri bilgilere bağımlıdırlar. Bu kapsamdaki bir tura karar verirken turistin kendine sorduğu ilk soru, 'nereye gideyim?' sorusudur. Genel ilgi turizmine katılanların özellikleri üzerine yapılan araştırmalarda, uzmanlar şu varsayımlardan hareket etmektedirler: Bu gezginler gezen nüfusun çoğunluğunu oluştururlar. Alt ve alt-orta sosyo-ekonomik katmanda bulunurlar. Fiyata olan duyarlılıkları yüksektir. Eğitim düzeyleri düşüktür. Genellikle orta yaş grubundadırlar. Nispi olarak tecrübesiz ve sofistike olmayan kişilerdir. Psikografik tipleri çoğunlukla psikosentriktir. Ya özel ilgileri yeterince gelişmemiştir ya da bu ilgilerini tatillerde sürdürme eğiliminde değildirler. Sosyal beğeni ile ilgili kaynağı olan moda yerlere gitme isteği taşırlar. Gezme davranışı ve hedef seçimi ile üyesi buldukları toplum kesiminin beğenileri arasında tutarlılıklar ararlar (Örneğin, tanıdıkları kişiler Türkiye'ye geliyorsa onlar da gelmek isterler). Gittikleri yerlerde genel beğeni ve onay alan davranışlarda bulunurlar (Örneğin güneşlenme, denize girme, alışveriş yapma vb). Konaklayacakları tesislerin kalitesinin yüksek olmasını isterler ve yer seçimi konusunda bu özelliğe önem verirler.

*Karma ilgi turizmi:* Bu tür turizmde çekimyerinin özellikleri önem taşımaya devam eder. Ancak bu özellik turu satın alma kararını etkileyen tek faktör olmaktan çıkmıştır. Bu tür turizmde ilgi duyan kişinin, kendisine sorduğu soru 'nereye gidebilirim ve orada ne yapabilirim?' sorusudur. Karma turizm gezginci, tatilinde yapmayı planladığı faaliyet için kendisine sunulan alternatifler arasında bir seçim yapmaya çalışır. Örneğin, ilk seçim düzeyi ülke üzerinden yapılır. Daha sonra bölge ve tesis seçimleri yapılır. Son olarak ise seçilen yerde yapılabilecekler düşünülür. Karma ilgi turizmine katılan kişiler hakkında öne sürülen varsayımlar şunlardır: Genel ilgi turizmini denemişler ve artık ondan zevk almamaya başlamışlardır. Tatillerini geçirme etkinliklerinde değişiklik yapma isteği taşırlar, ancak tümüyle farklı bir tatil için henüz hazır değildirler. Tatil tercihlerinde bir geçiş ve değişim dönemi içindedirler. Bir yandan maceracı olmayı diğer yandan sosyal beğeni ve onay kazanmayı isterler. Üyesi buldukları sosyal grupların gezi tercihlerine uyma istekleri kararlarındaki önemini korumayı sürdürür. Statü sembolü olarak sivrilmiş moda yerler onlar için hala çekicidir. Özel ilgi-

leri gelişmiş olabilir, ancak tatillerini bu ilgilere göre planlama kararlılığını tam olarak göstermeyebilirler. Kalınacak konaklama tesislerinin çekiciliği, tercihlerini etkileyen bir unsur olmaktadır önemini korur.

*Özel ilgi turizmi:* Özel ilgi turizmini tercih edenlerin seyahat karar ve tercihlerinin arkasında, kesin olarak belirlenmiş ilgiler bulunmaktadır. Bu nedenle, bu yönelimi seçenler kararlarını verirken belirli bir hedefin çekiciliği üzerinde durmamakta, aksine özel ilgilerini nerede en iyi şekilde karşılayabileceklerini düşünmektedirler. Eğer bir yer onların özel ilgilerine uygun değilse, o yer gidilecek yer olmaktan çıkmaktadır. Bu bakımdan özel ilgi turizmine katılan bir gezginin seyahat kararı verirken kendisine yönelttiği ilk soru, söz gelimi 'kayak yapmaya en uygun yerler nerelerdir?' şeklinde olmaktadır.

Özel ilgi turizmini tercih edenlerin tatil zamanını kullanma biçimi, tamamen özel ilgilere uygun olacak şekilde planlanır. Günlük yaşamda bu özel ilgiye ayrılan zaman, tatilde daha uzun bir süreyi kapsar. Örneğin, günlük yaşantıda sadece hafta sonları çıkılan dağ yürüyüşleri tatil süresi içinde her gün yapılacaktır. Bu kişiler içsel motivasyonludurlar. Diğer bir deyişle, gezilerinden alacakları tatmin, çevre faktörleri ile değil, tatilin kendilerine uyan içeriği ile ilgilidir. Sözgelimi, tatile nereye ve kiminle gidileceği o kadar önemli değilken, orada ne yapılacağı ve koşullarının özel ilgiye olan uygunluğu daha çok önemlidir. Yine, bu tür turizmde ilgi duyanlar, geziye çıkmadan önce daha teknik ve ayrıntılı bilgi toplama yoluna giderler. Özel ilgilerine uyan kalite ve düzeyde bilgi kaynağına ulaşmak isterler. Örneğin, genel amaçlı turizmde uygun olarak hazırlanmış tanıtıcı broşürler, bu kişilerin gereksinimlerini yeterince karşılamaktan uzaktır. Eğer kişinin özel ilgisi kayak ise, kayakçılıkla ilgili bilgileri içeren teknik ve ayrıntılı bilgileri bulabileceği broşürleri incelerler. Özel ilgi turizmine yönelen gezginlerle ilgili şu varsayımlar ileri sürülmektedir: Dünyada seyahat edenler arasında içinde azınlığı oluştururlar. Ükelere göre oranlar değişmekle birlikte dünya turizm hareketleri içindeki payının % 2-3 olduğu (Örneğin ABD turizminde % 15, İngiltere iç turizminde % 40, dış turizminde % 10) ancak bu oranın hızla artacağı öngörülmektedir (Hall ve Weiler 1992: 6). Genellikle orta, orta-üst sosyo-ekonomik grubundadırlar. Fiyata olan duyarlılıkları genel amaçlı seyahat edenlere kıyasla daha düşüktür. Yaş dağılımları özel ilgilere göre değişir. Tecrübeli ve sofistikedirler. Özel ilgilerini gerçekleştirmek için yüksek beklentileri vardır. Geceleyecekleri konaklama tesislerinin kalitesi beklentilerinin odağında yer almaz. Rahat ve temiz olan yerler, onlar için uygun olan

yerlerdir. Tatillerinde maceracı ve allosentrik tiplerdir. Çoğunluğun peşinden gitmeyi sevmezler ve bireyci özellikler taşırlar. Tatillerinden dolayı taşıyacakları sosyal yükümlülükleri yoktur. Bir çoğunun adımını bile atmayacağı, tanınmayan bir yere gitmiş olmaktan ötürü kimseye sosyal düzeyde hesap verme sorumluluğu da duymazlar.

### Özel İlgi Turizmi Türleri

Günümüzde, yüz ellinin üzerinde farklı türde sayılabilecek özel ilgi tatilinin olduğu ileri sürülmektedir (Manual of Travel Agency Practice: 31). Böylesine geniş bir dağılım gösteren özel ilgilerin, belirli sınırlar içerisinde incelenmesi kuşkusuz çok zordur. Çünkü, özel ilgi turizminin özünde, insanların çok farklı olabilen özel ilgileri yatmaktadır ve bu ilgiler kişiden kişiye farklılaşmaktadır. Dolayısıyla, dünyadaki kişi sayısı kadar özel ilgi türünün olabileceğini düşünmek fazla abartılı olmayacaktır. Bununla birlikte, değişen tüketici beklentileri ve turizm hareketlerini etkileyebilecek olası eğilimleri göz önünde tutarak, özel ilgi alanlarını belirli başlıklar altında toplamak gerekmektedir.

Özel ilgi turizmi kapsamına alınabilecek pek çok tür olmakla birlikte, bunlardan en fazla bilinenleri arasında; antika, arkeoloji, atletizm, kuş izleme, botanik, şatolar, yiyecek, yat, balık avlama, golf, sağlık, güzellik, ata binmek, motor yarışları, müzik, resim yapma, paraşüt, kayak, macera ve yürümek yer almaktadır (Manual of Travel Agency Practice: 31). Brotherton ve Himmetoğlu (1997) tarafından İngiltere’de yapılan bir araştırmada, otuz altı farklı özel ilgi türünün olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmada yazarlar, özel ilgi seyahatlerine katılanların kullandıkları bilgi kaynaklarının da çoğunlukla belirli ilgilere yönelik yayınlanan magazinler ile çeşitli dernek ve kulüpler olduğunu ortaya koymuşlardır. Tsartus ve arkadaşları (2001) tarafından yapılan bir çalışmada da, özel ilgi turizmi kapsamında dernek, federasyon vb. sivil toplum kuruluşlarının önemli bilgi kaynakları olduğu vurgulanmıştır.

Hall ve Weiler (1992: 3) özel ilgi turizmi kapsamında değerlendirilebilecek faaliyetlere ilişkin motivasyonları, bu faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği ortamlar bakımından üç grupta sınıflamışlardır. Bunlar; kent içinde, kırsal alanlarda ve doğal ortamlarda yapılabilen özel ilgi faaliyetlerine ilişkin motivasyonlardır. Söz konusu özel ilgi faaliyetlerinin nerelerde yapılabileceği ve bunları ortaya çıkartan motivasyonlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1’de verilen özel ilgi faaliyetleri, özel ilgi turizminin hem kentsel alanlarda hem de kent dışında

ki kırsal alanlarda yapılabileceğini göstermektedir. Özel ilgilerine bağlı olarak seyahat eden turistler de ya birinci planda ilgi duydukları faaliyet ve/veya destinasyona ya da faaliyetlerin bulunduğu çevreye göre bölümlenebilecektir (Hall ve Weiler 1992: 7). Böyle bir bölümlenme Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere, bir faaliyetin öğrenme amacı üzerinde odaklanması çeşitli yerlerde kendi ilgilerini tatmin etmek isteyen eğitim amacı ile seyahat edenleri birbirinden ayıran bir faktördür. Buna karşın, doğal çevre ile ilgili ya da etnik turistlerin temel eğitim motivasyonları, doğa ile ya da yerli toplum ile temas kurmak gibi diğer motivasyonlara da bağlıdır. Yine, çevresel değerlerle ilintili doğa turizminde seyahat ürününün belirleyici bir faktör olması, bazen belirli bir faaliyete katılmaktan ya da belirli bir katılım motivasyonundan daha önemli hale gelebilecektir. Sözgelimi, bir faaliyet olarak kuş izleme birinci derecede önem taşıyan bir faaliyettir.

### ÖZEL İLGI TURİZMİ ÇEKİCİLİKLERİ AÇISINDAN KUŞADASI

#### Kuşadası’nda Turizm Hareketleri

Kuşadası, Türkiye’de turizme açılan ilk yörelerden birisidir. İlçede gerçek anlamda turizm hareketleri 1960’lı yıllarda başlamıştır. Konumu, limanı, coğrafi özellikleri ve iklimi ile turizme uygun olması, Efes, Milet, Didim ve Priene gibi antik yerleşim yerleri ile Meryem Ana Evi’ne olan yakınlığı, Kuşadası’nda turizm hareketlerinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu özellikleri ile Kuşadası, Türkiye’nin iç ve dış turizminde en önemli çekim merkezlerinden birisi haline gelerek, kırk yıllık turizm geçmişi ile Türk turizm tarihi içinde önemli bir yer edinmiştir.

Kuşadası’nda ilk turizm hareketleri kruvaziyer turizm ile başlamıştır. 1950’li yılların sonlarına doğru, Ege Denizindeki Yunan Adaları’nı dolaşan kruvaziyer gemilerin Efes ve Meryem Ana Evi’ni ziyaret etmek için Kuşadası limanına düzenledikleri gününbirlik turlar, Kuşadası’nda turizme dayalı yeni bir sürecin başlamasına yol açmıştır. Kuşadası turizminin gelişmesinde öncü rol oynayan bu turları, 1960’lı yıllardan itibaren tatil amacıyla gelen yerli ve yabancı turistler izlemiştir. Kuşadası, 1970’li yılların sonlarına kadar turistik gelişmesini bu iki turizm türüne bağlı olarak sürdürmüştür. 1978 yılında hizmete açılan yat limanı ile, Kuşadası’nda yeni bir turizm türü de gelişmeye başlamıştır.

Bu süreç içerisinde Kuşadası, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası çerçevesinde turizm yatırımcılarına

sağlanan teşvik ve desteklerin de etkisi ile 1985 yılından itibaren hızla artmaya başlayan bir turistik tesis kapasitesine sahip olmuştur. Konaklama arzı bakımından gelinen noktada, Kuşadası'nın ciddi rakamlara ulaşan bir kapasitesi bulunmaktadır. 2001 yılı verileri dikkate alındığında, Turizm Bakanlığı ve Belediye Belgeli 524 konaklama tesisinin sahip olduğu oda sayısı, 16.692, yatak sayısı ise 36.476'dır (Çavuş 2002). İlçede faaliyet gösteren seyahat acentası sayısı da azımsanmayacak bir düzeydedir. TÜRSAB Kuşadası Bölgesel Yürütme Kurulu Başkanlığı'ndan alınan son verilere göre bu sayı 204 rakamına ulaşmıştır.

Kuşadası'na yönelik turistik talep, günübirlikçi ve konaklama yapanlar olmak üzere iki açıdan ele alındığında, Kuşadası'nın 1970'li yıllardan itibaren popülaritesinin giderek artarak, 1980'li yıllarda yerli ve yabancı turistler için önemli bir çekim merkezi haline geldiğini söylemek mümkündür. Çavuş (2002) tarafından yapılan bir araştırmada, yıllar itibariyle yabancı turistlerin yerli turistlere kıyasla daha fazla konaklamaya yaptıkları tespit edilmiş ve Kuşadası'nın ağırlıklı olarak yabancı konuklara hizmet veren turistik bir merkez özelliği taşıdığı vurgulanmıştır.

Kuşadası'nın turistik bir merkez olma sürecinde, kitle turizminin önemli bir yeri bulunmaktadır. Coğrafi özellikleri itibariyle bakıldığında, kitle turizminin genel özelliklerini karşılayabilecek pek çok unsur Kuşadası'nda fazlasıyla mevcuttur. Örneğin iklim koşulları, güneş-deniz-kum üçgenindeki beklentilere uygun özellikler taşımaktadır. Çünkü, aylık ortalama hava sıcaklığı 16.6 derece, deniz suyu sıcaklığı ortalama 19 derecedir. Ortalama hava ve deniz suyu sıcaklığının en yüksek olduğu aylar Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarıdır ve günlük güneşlenme süresi bu aylarda en yüksek saatlere çıkmaktadır (Dinler 2000). İlçe merkezinde ve yakınında bulunan ve toplam uzunluğu 27 km. yi bulan yedi plaj, yerli ve yabancı konukların beklentilerini karşılayabilecek durumdadır. Konaklama kapasitesi bakımından da yeterli sayıda oda ve yatak arzı bulunmaktadır. İlçedeki alışveriş olanakları da son derece gelişmiştir. Pek çok hediyelik eşya satışı yapan işletme, özellikle kruvaziyer gemi konuklarının gereksinimlerini karşılayabilmektedir. Coğrafi konum olarak kara, deniz ve hava ulaşımında sağlanan gelişmeler de, kitle turizminin Kuşadası'nda yoğunlaşmasında büyük bir katkı sağlamıştır. Sonuç olarak Kuşadası,

Tablo 1. Özel ilgi faaliyetleri ile ilgili motivasyonlar

ORTAM	ÖZEL İLGİ FAALİYETLERİ	İLGİLİ MOTİVASYONLAR
Kentsel ortam	Müzeler	Yenilik, çeşitlilik, keşif, otantiklik, eşsizlik, eğitim
	Sanat galerileri	Duygu, güzellik, seçkinlik, eşsizlik, otantiklik, eğitim
	Tarih	Atmosfer, çevre, sezgi, otantiklik, keşif, kaçış
	Sanat ve halk festivalleri	Otantiklik, duygu, kaçış
	Sanatsal etkinlikler	Duygu, kaçış
	Kültürel (etnik) seyahatler	Otantiklik, sessizlik, sosyal ilişki, yenilik, eğitim
	Spor turizmi	İzleyici, fiziksel açıdan güçlenme, sosyal ilişki
Kırsal ortam	Kültürel (etnik) seyahatler	Otantiklik, sessizlik, sosyal ilişki, yenilik, eğitim
	Sanat ve halk festivalleri	Otantiklik, duygu, kaçış
	Tarih	Atmosfer, çevre, sezgi, otantiklik, keşif, eğitim
	Macera seyahatleri	Risk alma, kendini keşfetme, kendini aşma, doğa ile ilişki kurma, sosyal ilişki
	Sağlık turizmi	Fiziksel açıdan güçlenme
	Spor turizmi	Fiziksel açıdan güçlenme, sosyal ilişki
	Çiftlik ve hayvan çiftliği turizmi	Doğa ve kırsal çevre ile ilişki, sosyal ilişki, keşif
Doğal ortam	Doğa turizmi	Doğa ile ilişki, keşif, bilgilenme, eğitim, bilimsel merak
	Macera seyahatleri	Risk alma, kendini keşfetme, kendini aşma, doğa ile ilişki kurma, sosyal ilişki

**Kaynak:** Hall, C. M ve Weiler, B. (1992). What's Special About Special Interest Tourism ? İçinde B. Weiler ve C. M. Hall (Editörler), *Special Interest Tourism* (ss. 1-14). London: Belhaven Press .



Tablo 2. Temel gezi amacı ve çevreye göre pazar dilimleri

TEMEL GÜDÜ	FAALİYETİN GERÇEKLEŞTİĞİ ÇEVRE	
	Kent	Kent dışı/ Kırsal
Faaliyete katılma	Sanat ve tarih turizmi (sanatsal faaliyetlerde rol alma vb.)	Spor turizmi (dalış, golf vb.)
	Eğitim turizmi (yabancı dil öğrenme, öğrenim görme vb.)	Macera seyahatleri (rafting, tırmanma vb.)
Çekimyerine gitme	Sanat ve tarih turizmi (müze ve sanat galerini ziyaret etme vb.)	Etnik seyahat
	Eğitim turizmi (Avrupa mimarisi turu gibi)	Doğa turları (Galapagos adalarına tur gibi)
	Spor turizmi	Macera seyahati (Nepal'de trekking yapmak gibi) Sağlık turizmi (Avrupa kaplıca turizmi gibi)

Kaynak: Hall, C. M ve Weiler, B. (1992). What's Special About Special Interest Tourism ? İçinde B. Weiler ve C. M. Hall (Editörler), *Special Interest Tourism* (ss. 1-14). London: Belhaven Press.

bugün geldiği nokta itibariyle, kitle turizminin genel ilgilerini karşılayan Türkiye'nin en önemli turistik merkezlerinden birisi haline gelmiştir.

Ne var ki, kitle turizminin sağladığı olumlu etkilerle birlikte Kuşadası, çeşitli olumsuz etkileri de yaşamaya başlamıştır. Bu etkiler, dünyanın pek çok farklı turistik merkezinde görülebilen etkilerle benzer özellikler taşımaktadır. Ancak, gerekli planlama çabalarının zamanında yapılmamış olması ve bu konuda hala anlaşılması güç bir bekleyişin sürüyor olması, sözkonusu olumsuz etkilerin günümüzde daha şiddetli bir biçimde hissedilmesine neden olmuştur. Nitekim, Çavuş (2002) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda, Kuşadası'nın turistik merkez olma süreci dikkate alınarak bugünkü mevcut durumunun bir fotoğrafı çekilmiştir. Bu araştırmanın temel sonuçlarına göre; turistik merkezlerin gelişme biçimleri açısından Kuşadası'nın, kendiliğinden gelişme gösteren bir turistik merkez özelliği taşıdığı ve giderek durgunluk evresine geçmekte olduğu belirlenmiştir. Turizmin gelişmeye başladığı dönemden bugüne kadar geçen süreçler göz önünde tutularak, taşıma kapasiteleri ile yaşam evreleri arasındaki ilişkiler bakımından analizlerin de yapıldığı bu çalışmada; plansız, düzensiz ve aşırı bir gelişme gösteren Kuşadası'nın, turizmin sürdürülebilirliği noktasında çok riskli bir konumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bugünkü gelişme düzeyi bakımından Kuşadası'nın ekolojik, fiziksel, ekonomik ve toplumsal taşıma kapasitesi değişkenleri açısından çözülmesi gereken pek çok sorunla karşı karşıya olduğu görülen bu çalışmada, turizmin gelişmesinden en fazla eko-

lojik çevre bileşenlerinin zarar gördüğü ortaya çıkarılmıştır. Ne var ki, Dünya turizminin gelişme trendi üzerinde yapılan çalışmalarda, eko-turizm anlayışının hızla gelişme gösterdiği, ancak ekolojik çevre kalitesi bozuk olan yörelerin, uluslararası turizm piyasasında tutunmasının mümkün olmadığı göz önüne alındığında, Kuşadası'nın mevcut ekolojik yapısı ile uzun dönemde rekabet etme şansının olamayacağı anlaşılmaktadır. Üstelik Kuşadası'nda, turistik yaşam sürecinde fiziksel taşıma kapasitesi fonksiyonu içinde yer alan değişkenler ile turizmin gelişme düzeyi arasında bir denge de kurulamamıştır. Örneğin, yöredeki turizm faaliyetlerindeki artışa bağlı olarak fiziksel taşıma kapasitesi değişkenlerinde, yerli halkın yaşam düzeyini yükseltecek hizmet birimlerinin geliştirilememesi yüzünden, turizmden olumsuz yönde etkilenen bir halk kesimi ortaya çıkmaktadır (Çavuş 2002). Nitekim, Çavuş ve Tanrısevdi (2003) tarafından yapılan bir çalışmada, Kuşadası'nda turizmin yarattığı olumlu etkiler ile beraber, yerli halkın bazı olumsuz etkilere de maruz kaldığı ve bu olumsuzluklardan rahatsızlık duydukları sonucuna ulaşılmıştır.

1980'li yıllardan itibaren kitle turizminin etkisine giren bu turistik merkezde, hızlı, plansız ve kontrolsüz bir gelişme meydana geldiği açıkça görülmektedir. Genel hatları ile ele alındığında, ilçenin mevcut genel ve turistik alt yapısı ile turistik ve kentsel donatımları tamamen genel ilgilere dayalı bir özellik taşımaktadır. Konaklama, eğlence, kentsel ve rekreasyonel alanlar bu unsurların temelini oluşturmaktadır. Ancak yapılan sınırlı sayıdaki rekreasyon alan-

ları bile ne yöreye gelen konukların ne de yerli/ yerleşik halkın gereksinimlerini karşılamaktan uzaktır. Çünkü planlama sürecinde genel ilgilerin dışında kalan ilgiler bugüne kadar hiç dikkate alınmamıştır. Özel ilgilere yönelik düzenlemeler ise hep göz ardı edilmiştir. Zaman zaman bazı seyahat acentaları tarafından gerçekleştirilen jeep safari, at safari, dalış kursları gibi etkinlikler ise, yalnızca genel ilgiler karşılandıktan sonra talep yaratabilen bir özellik taşımaktadır. Efes, Milet, Priene ve Meryem Ana Evi gibi tarihi ve kültürel varlıkların ziyaret edilmeleri bile, ek bir ürün olmaktan öteye gidememektedir. Başka bir deyişle, bu tür etkinlikler tek başlarına talep oluşturmakta yetersiz kalmakta ve yalnızca kitle turizminin genel ilgilerini destekleyen alternatif bir ürün olarak sunulmaktadır. Bunun da ötesinde, Kuşadası, bugün, kitle turizminin genel ilgilerini dahi karşılamakta yetersiz olduğu bir noktaya gelmiştir. Dolayısıyla, Kuşadası'ndaki turizm hareketlerine yeni bir dinamizm kazandırmanın kaçınılmaz hale geldiği anlaşılmaktadır. Eğer bu dinamizmi kazanma noktasında gerekli girişimler zamanında başlatılmazsa, Kuşadası, gelecek yıllarda mevcut ürünlerini sunmakta dahi güçlük çekecek ve rekabet ettiği turistik merkezlerin gerisinde kalarak uluslararası turizm piyasasındaki yerini kaybedebilecektir.

Kuşadası'nın karşı karşıya kaldığı bu olumsuzluklar göz önünde bulundurulduğunda, bu önemli turistik merkezin her ne kadar kitle turizmi üzerinde odaklanmış bir turistik ürünü olsa bile, özel ilgi alanlarına cevap verebilecek önemli bir potansiyele sahip olduğunun da kabul edilmesi gerekir. Bu anlamda, mevcut kaynakların özel ilgi turizmi kapsamında değerlendirilerek turizm hareketlerine yeni bir dinamizm kazandırılması rasyonel bir yaklaşım olacaktır. Böylece Kuşadası, bir yandan kitle turizminin neden olduğu olumsuzlukları en aza indirmesi, bir yandan da Dünya Turizm Örgütü tarafından yapılan öngörüler paralelinde, değişen tüketici beklentilerini karşılama gücü kazanması bakımından gözle görülür bir gelişme kaydedebilecektir.

### **Kuşadası'nın Özel İlgi Turizmi Potansiyeli**

Özel ilgi turizmi açısından Kuşadası'nın mevcut potansiyelinden birisinin, belki de en önemlisinin, ilçe merkezine 28 km. uzaklıkta bulunan ve bugüne kadar turizm açısından önemi üzerinde yeterince durulmamış olan Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı olduğunu söylemek mümkündür. Kuşadası turistik merkezinde, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı gibi ciddi bir potansiyel varlığın yanı sıra, özel ilgi gezginlerinin

gereksinimlerini karşılayabilecek farklı potansiyel alanlar da sözkonusudur. Nitekim, ilçeye coğrafi açıdan daha geniş bir alandan bakıldığında, bu potansiyelin bir yandan kitle turizmi ürününe destek olabileceği bir yandan da özel ilgi gezginlerinin farklı beklentilerine cevap verebilir özellikler taşıdığı görülmektedir. Kuşadası ve civarının sahip olduğu kırsal alanlar, termal/ sağlık kaynakları, şarap üretimi ve değişik zamanlarda gerçekleştirilen festival/ özel olaylar, söz konusu özelliklere uygun unsurlardan en önemlileri arasında sayılabilir.

### **Dilek Yarımadası – Büyük Menderes Deltası Milli Parkı**

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, özel ilgilere hitap eden bir çok özelliği aynı anda taşıyabilen, Türkiye'nin ender doğal güzelliklerinden birisidir. Aşağıdaki açıklamalardan da anlaşılabilir üzere, bu park; botanik, kuş izleme, manzara, dalış, doğayla baş başa olma ve yürüyüş, koşu, yüzme, ata binme gibi spor faaliyetleri ile yön bulma ve çeşitli savaş oyunları gibi macera ve takım ruhu kazanma gibi aktiviteler açısından özel ilgi turizminin çeşitli alanlarına yönelik talep için son derece elverişli bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır.

Dilek Yarımadası-B. Menderes Deltası Milli Parkı, Türkiye'de varolan 33 milli parktan birisidir ve 1966 yılında milli park alanı olarak ilan edilmiştir. 1993 yılında Büyük Menderes deltasının milli park sınırları içerisine dahil edilmesiyle, parkın toplam alanı 27 bin hektarın üzerine çıkmıştır. Parkın içerisinde yer alan koylar mavi bayraklı plajlardır ve bunlardan dört adedi ziyaretçilerin kullanımına açıktır (İçmeler, Aydınlık, Kavaklıburun ve Karusu). Park içerisinde ziyaretçilerin konaklamalarına ve belirli alanlara girmelerine izin verilmemektedir. Ziyaretçilere kapalı olan bu koylar; Hayvan iskelesi, Mersinli, Katıroğlu ve Nero'dur. Park alanında doğal ortama aykırı düşmeyecek şekilde inşa edilmiş plaj üniteleri, yiyecek-içecek üniteleri, duş ve tuvaletler de mevcuttur.

Park, pek çok ziyaretçinin özel ilgilerini karşılayabilecek çekiciliklere sahiptir. Flora, fauna, bitki çeşitliliği ve doğal yapılar bu çekiciliklerin temel unsurlarıdır. Örneğin, Akdeniz'den Karadeniz ve Kafkaslara kadar uzanan coğrafyada var olan bitki türlerinin tümünü, Dilek Yarımadası – Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nda hep bir arada görmek ve bunları incelemek mümkündür.

Park içerisinde doyumuzca yaşanabilecek en büyük keyif, doğayla baş başa kalmaktır. Oluklu kanyonu ve Zeus mağarası parkın en ilgi çekici güzel-

liklerinden yalnızca ikisidir. Oluklu kanyonunu doğal yapısının yanı sıra, nadir olarak görülen bir çok bitkiye de ev sahipliği yapmaktadır. Dallı seki ve akacı gibi ağaç türleri, Köprülü kanyonla birlikte yalnızca Oluklu kanyonunda yetişmektedir. Adaçayı'nın Ege bölgesinde görülebildiği tek yer de burasıdır. Eski Yunanlıların meşale olarak kullandıkları at kasağı, Anadolu'ya özgü bir tür olan patlangaç, yine endemik bir bitki türü olan stakis'i bu alanda görmek mümkündür. Menengiç, sakız ağacı, keçi boy-nuzu, ayı fındığı, diş budak, ahlat ağacı, sandal ağacı, koca yemiş, çınar, sumak, pırnar meşesi, kestane, kartopu ve boyu dört-beş metreye kadar uzanan kermes ağacı kanyon bölgesinde ve parkın diğer alanlarında görülen diğer bitki türleridir. Zeus mağarası da en az Oluklu kanyon gibi ilgi çekici bir doğal güzelliştir. Doğal bir kapalı havuz görünümündeki bu mağarada, bir zamanlar baba tanrı Zeus'un yıkandığına inanılmaktadır. Ayrıca, Meryem Ana'nın da bu mağarada zaman zaman yıkandığı söylenmektedir.

Park, bitki çeşitliliği açısından da oldukça önemli bir özelliğe sahiptir. Park alanı içerisinde toplam 804 çeşit bitki türü bulunmaktadır. Bunlardan ikisi endemik bitkidir. Üstelik bu iki endemiğin dışında, Türkiye endemiği olan 18 bitki türü de burada yaşamaktadır. Bu yüzden milli park alanı, Avrupa Konseyi'nin yürüttüğü Avrupa Flora Genetik Rezervleri tarafından kabul edilen bir alan olarak tescil edilmiştir.

Fauna açısından bakıldığında da, parkın pek çok hayvan türüne ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Örneğin, Anadolu parsi'nin (leoparı) 1970'li yıllara kadar bu alanda yaşadığı ve batıda görülen son noktanın Dilek yarımadası olduğu söylenmektedir. Ne yazık ki bu hayvanın varlığı, bugün bilinçsiz davranışlar yüzünden ortadan kalkmıştır. Ancak, park alanı içerisinde çok çeşitli hayvan türüne rastlamak mümkündür. Vaşak, çakal, tilki, yaban domuzu, sincap, tavşan, at bu hayvanlardan bazılarıdır. Dilek yarımadasında besin kaynaklarının zengin olması nedeniyle çok sayıda kuş türü de bulunmaktadır. Ötücü kuşların yanı sıra ala karga, yaban güvercini, kaya güvercini, orman çulluğu, keklük ve bıldırcın gibi kuşlar da varlıklarını sürdürmektedirler. Yarımada sakinleri arasında sayılan yırtıcı kuşların en önemlileri ise, doğan, kara doğan, atmaca, kartal, kızıl şahin, yılan kartalı, kerkenez ve günümüzde sayıları gittikçe azalarak nesli tükenme noktasına gelmiş olan küçük kerkenez'dir. Milli park, dünya çapında nesli tehlike altında olan cüce karabatak ve tepeli pelikanlar'ın da yaşama alanlarıdır. Öncelikli koruma altında olan bu türlerden, tepeli pelikanlardan dünyada yalnızca dört bin kadar kaldığı bilinmektedir. An-

cak, delta, bu kuşların dünyadaki en önemli üç yerleşim yerinden birisi olma özelliği taşımaktadır. Milli park alanı içinde yaşayan toplam 250 kuş türünden, yaklaşık yetmişinin burada ürettiği tahmin edilmektedir. Bu kuşlardan 42 çifti, yerleşik ve düzenli olarak üremektedir. 300-400 kadarı da milli parkı kışlama amacıyla kullanmaktadır. Akdeniz martısı, sumru, küçük akbalıkçıl, gri balıkçıl, Menderes deltasında üreyen kuşlara örnek olarak sayılabilir. Bunların dışında toplam sayıları 30-40 bini bulan ördekler, karabataklar, flamingolar bölgenin ılıman iklim koşullarında kışı geçirecek ortamı delta alanı içerisinde bulmaktadırlar.

Dilek yarımadası, Türkiye'de yapılaşmanın olmadığı en temiz kıyıları arasında gösterilmektedir. Sahip olduğu bu özellik, Avrupa kıtasının en nadir memeli türlerinden olan Akdeniz foku'nun yaşama alanı olarak park sınırlarını tercih etmesini olanaklı kılmıştır. Dünyada sayıları beş yüz kadar olduğu tahmin edilen Akdeniz foklarından yaklaşık yüz kadarının Anadolu kıyılarında olduğu bilinmektedir. Akdeniz Foku Araştırmacıları, bu fokların Dilek Yarımadasının güney kıyılarındaki mağaraları halen yaşama alanı olarak kullandıklarını belirlemişlerdir. Akdeniz fokunun yanı sıra, yunuslar da bu temiz sulara yaşamlarını sürdürebilmektedirler. Deltanın bir yaşama alanı olarak ne kadar temiz sulara sahip olduğunu yansıtan bir başka gösterge de, deniz çayırılarının bu alanda bol miktarda bulunmasıdır. Deniz eriştesi olarak da bilinen, besin zincirinin en alt bitkisi olarak belirlenen ve Akdeniz eko sisteminin en önemli türlerinden birisi olan bu bitkiler, yaklaşık binden fazla canlı türüne yaşam ortamı sağlamaktadır. Deniz kestanesi, kafadan bacaklılardan olan ah-tapot, deniz yıldızı, sünger ve balıklar da bu yaşama alanında bulunmaktadır. Sarpa, ıskaroz, papaz balığı, karagöz, lapin, mırmır, sargoz, amoz, iskorpit, kefal ve çipura ise, varolan balık türlerinden yalnızca bazılarıdır.

Kuşadası, kitle turizminin genel ilgilerini karşılama özelliğinin yanı sıra, sahip olduğu nadide çekim unsurlarından birisi olan Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Milli Parkı ile özel ilgi gezginlerinin beklentilerini karşılayabilecek bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. Ne var ki, "koruyarak kullanma" ilkesinin özüne uygun planlamaların yapılmadan, bu potansiyelin özel ilgi turizmi gezginlerinin kullanımına açılması, istenmeyen bazı olumsuzluklarla karşılaşma olasılığını da gündeme getirmektedir. Bu konuda Orams (2002), çevre tahribatı gibi çok açık bir olumsuzluk bir yana, doğal ortamlarla buluşan özel ilgi ziyaretçilerinin istenmeyen çeşitli

sonuçlarla karşılaşılabileceklerini ve bu sonuçların, ziyaretçilerin bu doğal ortamlarda bulunan canlılarla olan yakınlaşmalarından kaynaklanabileceğine dikkat çekmiş ve bu sonuçların; yaralanmalara, sakat kalmalara hatta yaşamların yitirilmesine kadar uzanabileceğine vurgu yapmıştır. Dolayısıyla, planlama çalışmalarında gerek ekolojik gerekse fiziksel unsurların hep birlikte düşünülmesi gerekmektedir.

### Diğer Potansiyel Kaynaklar

Kırsal bölgelerde gerçekleştirilen bir turizm türü olan ve bu kavram altında eko-turizm, geo-turizm, gastro-turizm, agro-turizm gibi değişik biçimlerinden de sözedilen (Aikaterini ve arkadaşları 2001) kırsal turizm olanakları, Kuşadası'na bağlı ve Kuşadası'nın yakın civarındaki kimi yerleşim yerlerinde mevcuttur. Yaylaköy, Doğan Bey, Soğucak, Kirazlı gibi belde ve köyler bu konuda gelişmeye uygun olan alanlardan en önemlileridir. Ne var ki, bu tür gelişmelerin önündeki engelleri kaldırmadan ve gerekli önlemleri almadan uygulamaya geçirilecek projeler, mevcut potansiyelin tahrip edilmesine ya da kaybedilmesine yol açabilecek ciddi sorunları da beraberinde taşımaktadır. Benzer bir örneğin sonuçları, Sharpley (2002) tarafından Güney Kıbrıs'ta yapılan bir çalışma ile göz önüne serilmiştir. Bu çalışmada Sharpley, kırsal turizm ile ilgili gerçekleştirilen girişimlerin; doluluk oranlarının az olması, kamu yönetiminden yeterli destek alınamaması, eğitilmiş işgücü istihdamının sağlanamaması ve kitle turizmi üzerinde yoğunlaşan tur operatörlerinin baskıları gibi nedenlerle başarılı olamadıklarına dikkat çekmiştir.

Termal kaynaklar açısından bakıldığında da, Kuşadası'nın düşük de olsa bir potansiyel taşıdığı görülmektedir. İlçeye bağlı Davutlar beldesinde bulunan bu kaynaklar, hem tedavi hem de güzellik amaçlarına uygun olan kaynaklardır. Doğal ortamda, ormanlık, ağaçlık, nemsiz ve esintili bir alanda bir kür merkezi olarak tasarlanan Davutlar'daki bir işletmede, Türkiye'de ilk kez uygulanan birçok doğal tedavi gerçekleştirilebilmektedir. Matrix-Ritim tedavisi (kas, iskelet ve sinir sisteminin kronik hastalıklarında, iskelet adalelerinin fizyolojik ritminin tekrar sağlıklı hale getirilmesinde kullanılan tedavi metodu), ozon tedavisi ve infraruj tıbbi sauna tedavisini Türkiye'de ilk kez uygulayan merkez Davutlar beldesinde bulunmaktadır. Ayrıca, bu merkezde akupunktur, ağrı tedavisi, grup tedavileri ile fitoterapi (bitki tedavisi), kaplıca tedavisi de uygulanmaktadır (41°C sıcaklığında termomineral suyu mevcuttur ve litresinde 5 gr. mineral vardır. Bu yoğunluk Türkiye'de mineral içeren kaplıca suyu kaynakları arasında nadir

görülen bir özelliktir. Bu su içerisinde, toplam 21 çeşit mineral olup bu kadar çeşitli mineral suyu içeren kaplıca suyu da Türkiye'de nadir bulunmaktadır). Bunun yanı sıra Davutlar beldesinde alternatif tıp, hidroterapi uygulamaları ve doğadan elde edilen ürünlerle kombine bir bakım uygulaması da yapılmaktadır (selülit, cilt kırışıklığı, cilt sarkınalari ve döküntüye bağlı cilt hastalıkları) (<http://www.natur-med.net/>)

Özel ilgi gezginleri arasında şarap sevenlerin bu ilgilerini, Kuşadası'nın çok yakınında bulunan Şirince köyünde karşılayabilmeleri mümkündür. Kurtuluş Savaşından sonra Türkler ve Yunanlılar arasında mübadele yapılmasına rağmen, eski bir Ortodoks köyü olan bu köyde hala Rum özellikleri görülmektedir. Köyün içerisinde bir Rum Ortodoks kilisesi ve restore edilmekte olan bir manastır bulunmaktadır. Ağ örgüsü şeklinde sokak yapısına sahip olan köyde, köylüler tarafından yöreye özgü ev şarabı, zeytin, zeytin yağı, badem ve köylü kadınların yaptığı el işi ürünler satılmaktadır (<http://www.izmir.com/Sirince.html> ve <http://www.gizlicennetler.com/Sirince/Sirince03.html>). Charters ve Knight (2002)'in şaraba özel ilgi duyan gezginleri; şarap aşıkları, şarap meraklıları ve kısıtlı ilgililer şeklinde sınıflamasından yola çıkarak, Osmancık çavuş üzümlerinden yapılan Şirince ev yapımı şarapların, şarapseven gezginler için bir potansiyel taşıdığından söz etmek mümkündür.

Son olarak, festival ve özel olaylar açısından bakıldığında, Kuşadası ve çevre yerleşim yerlerinde yıl boyunca pek çok etkinlik gerçekleştirilmektedir. Bu etkinliklerden belki de en önemlisi Selçuk, Germencik ve İncirliova gibi ilçelerde genellikle Şubat-Mart aylarında yapılan deve güreşi festivalleridir. Bu etkinliklere katılanların özel ilgilerinin çoğu kez fanatiklik boyutuna ulaştığına dikkat edilirse, bu yarışların özel ilgi turizmi alanında önemli bir potansiyel taşıdığından sözedilebilir.

### SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, özel ilgi turizminin kuramsal çerçevesi açıklanmış ve turizm hareketleri daha çok kitle turizmi üzerinde yoğunlaşmış bir turistik merkez olan Kuşadası'nın, özel ilgi turizmi konusundaki potansiyeli genel hatları ile ele alınmıştır.

Uzmanlarca uzun bir süredir incelenmekte olan özel ilgi turizmi, yirmibirinci yüzyılın turizm hareketleri içerisinde önemli bir konuma ulaşacaktır. Nitekim, Dünya Turizm Örgütü'nün öngörülerinde, gelecekte genel ilgi alanlarına yönelik etkinliklerin bugünkü konularını yitirerek, yerini yavaş yavaş özel ilgi alan-

larına yönelik etkinliklerin alacağı vurgulanmaktadır. Bu öngörülerin karar vericiler tarafından dikkate alınmaması, gelecekteki turizme bağlayan, ancak kalıplaşmış ürünler sunmayı sürdürmede statükocu davranan turistik merkezlerin rekabet avantajlarını ortadan kaldıracak bir tehlikeye işaret etmektedir. Bu gelişmeler paralelinde, Türk turizminde etkin rol sahibi karar vericiler, sözü edilen önemi zamanında fark ederek özel ilgi gezginleri için değer taşıyan mevcut pek çok potansiyeli uluslararası alana taşıyacak çabaları bugünden yerine getirmelidir. Üstelik aynı önem, Kuşadası gibi kitle turizminin genel ilgilere hitap eden turistik merkezler için yapılan planlama çalışmaları için de gözden kaçırılmamalıdır.

Kuşadası, bir yandan genel ilgilere dönük ürünler sunmayı sürdürürken, diğer yandan da sahip olduğu potansiyel kaynaklar ile özel ilgi alanındaki beklentileri karşılayabilecek özellikler taşıyan önemli bir turistik merkezdir. Bu anlamda, Kuşadası'nın geleceğine ilişkin uzun vadeli stratejik planlamalar yapılırken, hem kitle turizminin yarattığı olumsuzlukların en aza indirgenmesi, hem de özel ilgi alanındaki beklentileri karşılayabilecek bir düzeye ulaşma amaçları üzerinde yoğunlaşılmalıdır. Ne var ki bu çabalarda hiç bulunulmaması, Kuşadası'nın geleceğini bugünden ipotek altına almak anlamına gelecektir.

Diğer yandan, bu çabalar çerçevesinde, Kuşadası'nda varolan potansiyel kaynakların "koruyarak kullanma" ilkesine göre ele alınması büyük önem taşımaktadır. Zira, kitle turizminin planlanması sürecinde yapılan kimi hataların, özel ilgi alanında yapılacak çalışmalara da nüksetmesi, Kuşadası gibi önemli bir turistik merkezin uluslararası turizm piyasasındaki konumuna ciddi zararlar verebilecektir. Bu yüzden, tüm çabalar sürdürülebilirlik temeli üzerinde kurgulanarak yerine getirilmelidir. Fiziksel planlamalarda kaynakların taşıma kapasiteleri göz önünde bulundurulmalı, pazarlama politikaları "çok turist" yerine "özel ilgi" konukları hedef alınarak oluşturulmalıdır.

Bu çalışmada, Kuşadası'nda var olan özel ilgi alanlarına yönelik potansiyel kaynakların detaylı bir incelemesi yapılmamıştır. Bu yönüyle çalışmada bir eksiklik olduğundan sözedilebilir. Ancak bu çalışma ile, mevcut potansiyelin envanterini çıkarmak gibi bir amaç izlenmemiştir. Bunun yerine, Kuşadası'nda, özel ilgi gezginlerinin beklentilerine uygun olan bu potansiyele, gerek akademisyenlerin gerekse karar vericilerin dikkatini çekerek konu ile ilintili benzer çalışmalara ışık tutmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, bundan sonra yapılacak benzer çalışmalarda araştırmacılar, belirtilen bu kaynakların ve burada belirtilmeyen diğer kaynakların üzerinde yoğunlaşarak

envanter çalışmaları yürütebilirler ve bu kaynakların fizibilite raporlarını hazırlayabilirler. Böylelikle Kuşadası'nın turizm hareketlerine yeni bir dinamizm kazandırma adına önemli bir başlangıcın öncülüğünü yapabilirler.

## KAYNAKÇA

- Aikaterini, G., Ioannis, S. ve Thanasis, K. (2001). Is Agrotourism 'Agro' or 'Tourism'? Evidence from Agrotourist Holdings in Lesvos, Greece, Anatolia: *An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 12 (1): 6-22.
- Brotherton, B. ve Himmetoğlu, B. (1997). Beyond Destinations-Special Interest Tourism, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 8 (3): 11-30.
- Butler, R. W. (1992). *Alternative Tourism: The Thin of the Wedge*. USA: University of Pennsylvania Press.
- Butler, R.W. (1996). The Concept of Carrying Capacity for Tourism Destinations: Dead or Merely Buried? *Progress in Tourism and Hospitality Research*, 2: 283-293.
- Charters, S. ve Ali Knight J. (2002). Who is the Wine Tourist? *Tourism Management*, 23 (2002): 311-319.
- Chew, J. (1987). Transport and Tourism in the Year 2000. *Tourism Management*, June: 83-85.
- Çavuş, Ş. ve Tanrısevdi, A. (2003). Residents' Attitudes Toward Tourism Development: a Case Study in Kusadasi, Turkey. *Tourism Analysis*, 7 (3/4): 259-269.
- Çavuş, Ş. (2002). Turistik Merkezlerin Taşıma Kapasiteleri İle Yaşam Evreleri Arasındaki İlişkiler ve Kuşadası Örneğinde Değerlendirme (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilekçiyarımadaşı-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı*. (Eylül 2002). Orman Bakanlığı Aydın Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Başmühendisliği tarafından hazırlanan tanıtım cdsi.
- Dinler, A. (2000). Hızlı Gelişmenin ve Şehirleşmenin Kuşadası İklimi Üzerine Etkileri. İçinde A. Şerifoğlu, *Geçmişten Geleceğe Kuşadası 23-26 Şubat 2000*, Sempozyum Kitabı, (ss. 25-38). Kuşadası: Kuşadası Belediyesi Yayınları.
- Doğan, H. Z. (1987). *Turizmin Sosyo Kültürel Temelleri*. Aydın: Uğur Ofset Matbaacılık ve Ticaret.
- Erdoğan, H. (1995). *Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Yönleriyle Uluslararası Turizm*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, İkinci Baskı, Yayın No: 18-003-0275.
- Hall, C. M. ve Weiler, B. (1992). What's Special About Special Interest Tourism? İçinde B. Weiler ve C. M. Hall (Editörler). *Special Interest Tourism* (ss. 1-14). London: Belhaven Press.
- Himmetoğlu, B. ve Brotherton, B. (1994). Özel İlgi Turizmine Ampirik Bir Yaklaşım. *J. Turizm Sempozyumu 17-18 Kasım 1994*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- İçöz, O. (1996). *Turizm İşletmelerinde Pazarlama: İlkeler ve Uygulamalar*. Ankara: Anatolia Yayıncılık.
- Lankford, S.V. ve Howard, D.R. (1994). Developing a Tourism Impact Attitude Scale. *Annals of Tourism Research*, 21: 121-139.
- Martin, W. H. ve Mason, S. (1987). Social Trends and Tourism Futures, *Tourism Management*, (June): 112-114.
- Orams, M. B. (2002). Feeding Wildlife as a Tourism Attraction: a Review of Issues and Impacts. *Tourism Management*. 23 (2002): 281-293.
- Read, S. E. (1980). A Prime Force in the Expansion of Tourism in the Next Decade: Special Interest Travel. İçinde D. E. Hawkins ve arkadaşları (Editörler), *Tourism Marketing and Management Issues* (ss. 193-202). Washington: George Washington University Press.

- Rızaoğlu, B. (1995a). *Turizm Pazarlaması*. Aydın: İztaş Matbaacılık.
- Rızaoğlu, B. (1995b). Turizme Çözümsel Yaklaşım. İçinde M. Korzay ve B. Himmetoğlu (Editörler), *Prof. Dr. Hasan Zafer Doğan Anı Kitabı* (ss. 53-61). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Roney, S. A. (2002). Fordizmden Post Fordizme Geçiş Sürecinin Turizme Yansımaları: Kitle Turizmi ve Alternatif Turizm, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13 (1): 9-14.
- Sharpley, R. (2002). Rural Tourism and the Challenge of Tourism Diversification: the Case of Cyprus, *Tourism Management*, 23 (2002): 233-244.
- Special Interest Holidays* (Tarihsiz). Manual of Travel Agency Practice.
- Şafaklı, O. ve Erkut, Z. (2002). Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Özel İlgi Turizminin Karşılaştırmalı Üstünlüğü, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13 (1): 33-38.,
- Tsartus, P. Manoglou, E. ve Markou, A. (2001). Domestic Tourism in Greece and Special Interest Destinations: The Role of Alternative Forms of Tourism, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 12 (1): 35-42.

*Tourism: 2020 Vision A New Forecast from the World Tourism Organization* (June, 1998). Second Edition, Madrid: Printed by World Tourism Organization.

## INTERNET KAYNAKÇASI

- <http://www.milliparklar.gov.tr/mp/7.htm/09.10.2002>  
<http://www.naturmed.net/hm/21.10.2002>  
<http://www.izmirror.com/sirince.html/21.10.2002>  
<http://www.gizlicennetler.com/Sirince/Sirince03.html/21.10.2002>

Gönderilme tarihi : Ekim 2002

Birinci düzeltme : Mart 2003

İkinci düzeltme : Nisan 2003

Kabul : Nisan 2003

Dr. Abdullah Tanrısevdi, Dr. Şenol Çavuş, Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Candan Tarhan Bulvarı, No: 6, Kuşadası, Aydın  
E-posta: atanrisevdi@adu.edu.tr  
E-posta: scavus@adu.edu.tr